

Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej
Katedra Biologii i Higieny Zakład Rozwoju Biologicznego Człowieka
Filial of Physical Education in Biala Podlaska
Department of Biology and Hygiene Chair of Biological Development of Man

ADAM WILCZEWSKI

---

*Time change in menarche age with girls from southern Podlasie
in years 1980-2000*

**Zmiany czasowe wieku menarche dziewcząt z Południowego Podlasia
w latach 1980-2000**

Średni wiek menarche informuje nas o tempie przemian dojrzałości płciowej, najczęściej pojawia się pomiędzy trzecim a czwartym stopniem dojrzałości płciowej ocenianej metodą Tannera [6,8]. Wiek menarche jest jednocześnie czułym miernikiem interakcji zachodzących pomiędzy środowiskiem a rozwijającym się pod jego wpływem organizmem młodych dziewcząt [2,5,7]. Średni wiek menarche używany jest często jako miernik rozwarstwienia społecznego, a obserwowany w dłuższym okresie czasu informuje nas o tendencjach zmian i przeobrażeń samego środowiska, odpowiadając jednocześnie na pytanie, czy z punktu widzenia prawidłowego rozwoju kierunek tych zmian pozwala pełniej wykorzystać genetyczne zdeterminowane możliwości rozwoju?

Celem prezentowanej pracy jest przedstawienie zmian średniego wieku menarche jakie nastąpiły w latach 1980-2000 w środowisku dziewcząt z Południowego Podlasia.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Metodą ankietową zebrano informacje o środowiskowych uwarunkowaniach rozwoju badanych dziewcząt jak i ich miesiączkowaniu, średni wiek menarche obliczono metodą probitów wg Finneya (1952)

Łącznie badaniami objęto 31 382 dziewcząt (w 1980 roku - 9 074, w 1985 roku - 8 182, w roku 1990 - 7 196 i w 2000 roku - 6 930) w wieku 7-19 lat uczęszczających do szkół podstawowych i ponad podstawowych z terenu dawnego województwa białkopodlaskiego.

WYNIKI BADAŃ I ICH OMÓWIENIE

W ciągu dwudziestu lat prowadzonych obserwacji średni wiek menarche badanych dziewcząt obniżył się z wieku 13,41 lat w 1980 roku do 12,82 lat w 2000 roku a więc o 0,59 roku, co w przeliczeniu na dekadę daje w przybliżeniu około 0,3 roku. W rzeczywistości jednak tempo obniżania się wieku menarche w dekadzie lat osiemdziesiątych wynosiło zaledwie 0,1 roku a w ciągu dekady lat dziewięćdziesiątych wzrosło do 0,49 roku. Przyczyn takiego stanu rzeczy szukać należy zapewne zgodnie z doniesieniami innych autorów [1,4] w kryzysie ekonomicznym lat osiemdziesiątych, który bardziej dokuczliwy w środowisku miejskim przyczynił się nie tylko do zahamowań ale zmian o charakterze inwolucyjnym średniego wieku menarche. Potwierdzeniem powyższej zależności jest bardzo powolne tempo zmian średniego wieku menarche wśród dziewcząt wiejskich z poziomu 13,49 lat w 1980 roku do 13,48 lat w 1985 i 13,42 lat w 1990 roku. W środowisku dziewcząt miejskich natomiast w ciągu pierwszych lat dekady lat osiemdziesiątych (1980-1985) utrzymał się trend z lat siedemdziesiątych przyczyniając się do obniżenia wieku menarche z 13,27 w 1980 roku do 13,07 w 1985 roku po czym wiek podniósł się do 13,18 lat w roku 1990. Dekada lat dziewięćdziesiątych okazała się znacznie korzystniejsza zarówno dla dziewcząt wiejskich wśród których średni wiek menarche obniżył się z 13,42 lat do 13,02 a więc o 0,4 roku jak i dziewcząt wiejskich. Dziewczęta w środowisku miejskim w 2000 roku średnio miesiączkowały już w wieku 12,56 roku życia a więc o 0,62 roku szybciej niż dziesięć lat wcześniej (1990-13,18 lat). Tak szybkie obniżanie się średniego wieku menarche dziewcząt miejskich przyczyniło się do wzrostu dystansu dzielącego dziewczęta wiejskie i miejskie, który w 1980 roku wynosi 0,22 roku a w 2000 roku sięgał 0,46 roku. Różnice w występowaniu średniego wieku menarche wśród dziewcząt miejskich i wiejskich przyjmowały wartości istotne statystycznie na poziomie ufności $p \leq 0,01$ we wszystkich etapach badań.

PODSUMOWANIE

Średni wiek menarche badanych dziewcząt obniżając się o ponad pół roku (0,59) w latach 1980-2000 potwierdził pozytywny kierunek przeobrażeń społeczno-ekonomicznych w tym regionie Polski mimo pewnych okresowych różnic w tempie zachodzenia tego procesu. Zwłaszcza szybkie tempo obniżania się średniego wieku menarche dziewcząt miejskich spowodowało iż badane dziewczęta nie ustępują rówieśniczkom z dużych aglomeracji [4,5]. Również dziewczęta wiejskie z Południowego Podlasia miesiączkujące średnio w wieku 13,02 lat osiągnęły zbliżony poziom do rówieśniczek mieszkających w innych wiejskich regionach kraju [3,9]. Należy mieć nadzieje, iż bardzo niski wiek menarche dziewcząt miejskich oraz poprawa warunków sanitarno-higienicznych jak i sytuacji społeczno-ekonomicznej tradycyjnego w tym regionie kraju rolnictwa, przyczyni się w najbliższych latach do zmniejszenia dystansu dzielącego dziewczęta wiejskie od miejskich rówieśniczek.

Tabela. 1. Średni wiek menarche dziewcząt w zależności od miejsca zamieszkania w aspekcie zmian czasowych (1980,1985,1990,2000)

Rok badań	Całość			Miasto			Wieś		
	n	x	s	n	x	s	n	x	s
1980	4793	13,41	1,06	1314	13,27	1,03	2919	13,49	1,18
1985	4025	13,33	1,28	1225	13,07	1,21	2446	13,48	1,26
1990	3798	13,31	1,16	1111	13,18	1,08	2109	13,42	1,19
2000	2426	12,82	1,19	1066	12,56	1,11	1360	13,02	1,11

PIŚMIENNICTWO

1. Charzewski J., I. Lewandowska, H. Piechaczek, A. Syta, L. Łukaszewska, Wiek menarche dziewcząt warszawskich 1986-1997. *Wychowanie Fizyczne i Sport*. 1998. 1: 61-67.
2. Kowalska J., Wiek menarche w zależności od niektórych warunków społeczno-bytowych. *Przegląd Antropologiczny*. 1968. 1: 131-135.
3. Krakowiak H., W. Bożyłow, W. Nowak, Dojrzewanie płciowe dziewcząt miast i wsi regionu bydgoskiego. *Scripta Periodica*. 2000. 3. 291-297.
4. Łaska-Mierzejewska T., E. Łuczak, Biologiczne mierniki sytuacji społeczno-ekonomicznej ludności wiejskiej w Polsce w latach 1967,1977,1987. *Monografie Zakładu Antropologii PAN Wrocław*. 1993.
5. Piasecki E., A. Waliszko, Zmienność wieku menarche dziewcząt wrocławskich w zależności od wielkości rodziny. *Materiały i Prace Antropologiczne*. 1985. 89: 103-114.
6. Popławska H., M. Skład, A. Zieniewicz, J. Sączuk, Zmiany w tempie dojrzewania biologicznego dziewcząt i chłopców wiejskich na podstawie metody Tannera. *Scripta Periodica*. 2000. 3: 371-379.
7. Skład M., Wybrane wskaźniki rozwoju biologicznego dziewcząt i chłopców wiejskich z Podlasia. *Wyniki i Materiały*. Instytut Wychowania Fizycznego i Sportu w Białej Podlaskiej. 2000.
8. Tanner J. M., *Rozwój w okresie pokwitania*. Warszawa PZWL. 1963.
9. Wilczewski A. (2000) Środowiskowe uwarunkowania wieku menarche dziewcząt ze wschodnich regionów Polski. *Scripta Periodica*. 2000. 3: 472-480.

STRESZCZENIE

Celem prezentowanej pracy jest ocena zmian średniego wieku menarche dziewcząt z Południowego Podlasia w latach 1980-2000. Łącznie czterema etapami badań objęto 31 382 dziewcząt w wieku 7-19 lat. Stosując zasadę "status quo" metodą probitów obliczono średni wiek menarche. W ciągu dwudziestu lat prowadzonych obserwacji średni wiek menarche badanych dziewcząt obniżył się z 13,41 lat w 1980 roku do 12,82 lat w 2000 roku, a więc o 0,59 roku. Znacznie szybsze tempo akceleracji wieku menarche wynoszące 0,49 roku odnotowano w dekadzie lat dziewięćdziesiątych, gdyż w kryzysowych latach osiemdziesiątych wiek menarche badanych dziewcząt obniżył się zaledwie o 0,1 roku.

SUMMARY

The aim of the presented research is to evaluate the changes in of the menarche age with girls from southern Podlasie in years 1980-2000. During four stages of the research 31.382 girls aged 7-19 were examined. On the basis of "status quo" using probit method the average menarche age was found out. During the twenty years of the observing the average menarche age of the examined girls decreased from the age 13, 41 in the year 1980 to the age 12, 82 in the year 2000 what makes 0, 59 year. Considerably higher temp of acceleration of the average menarche age what made 0,49 year and was observed in the decade of nineties when in the eighties, the crisis years, the average menarche age decreased hardly 0,1 year.